

Fred Karlsson

Morayleistyksen rajoitukset

(Ilmestynyt: *Virittäjä* 111, 2007, 99-100.)

Osoitin vääräksi Kari Suomen (KS) alkuperäisen, poikkeuksettomaksi väitetyn morayleistyksen esittämällä kaksi eriluonteista vastaesimerkkiä. Toinen oli *e*-vartaloinen kieltoverbi. Sen vartalossa *e*- ei ole kahta soinnillista moraa, kuten yleistys edellytti.

KS ei pidä kieltoverbiargumenttiani varteen otettavana vedoten kieltoverbin idiosynkraattisiin morfosyntaktisiin ominaisuuksiin. Silti hän formuloi uuden yleistyksensä näin:

- (1) “Sanojen täysiiä muotoja koskevat seuraavat kaksi rajoitusta: minimaalinen, luokassaan ei-poikkeuksellinen avoimen sanaluokan supisuomalainen tai lainasana koostuu vähintään kahdesta soinnillisesta morasta, muunlainen minimaalinen sana kahdesta foneemisegmentistä. Minimaalinen, redusoimattoman sanan sisältävä puhunnos koostuu vastaavasti kahdesta foneemisegmentistä. Sanoilla on kuitenkin myös redusoituja muotoja, jolloin minimaalisen sanan ja puhunnoksen täytyy koostua vähintään kahdesta äännesegmentistä, joista edellinen on [glottaaliklusiili] ja jälkimmäinen vokaalifoneemi. Näille rajoituksille ei tietääkseni ole rajoituksia.”

Sana ”ei-poikkeuksellinen” viittaa juuri kieltoverbiin. Mutta sulkemalla nyt kieltoverbin yleistyksensä ulkopuolelle KS on de facto ottanut ensimmäisen argumenttini varteen. On kontradiktorista samaan hengenvetoon väittää, ettei argumentti ollut varteen otettava.

KS:n alkuperäisen yleistyksen toinen momentti väittää, ettei ole vain yhden soinnillisen moran sisältäviä lainasanoja. KS ei ”muista koskaan kuulle[nsa]”, että esittämäni vastaesimerkit *cis* jne. esiintyisivät itsenäisinä sanoina, mistä syystä ne eivät ”esiintyne vapaina morfeemeina” vaan pelkästään jäännösmorfeemeina yhdyssanoissa kuten *cis-molli*. Mutta tosiasiallisesti ne ovat yleisiä itsenäisinä sanoina, kuten jokainen voi todeta vaikkapa googlaamalla: *perussävelenä on cis; suuri cis; ohjelman alin cis*. Nämä vastaesimerkkini jäävät siis voimaan ja (1):een tarvitaan lainasanojen osalta tarkennuksia.

KS:n alkuperäinen yleistys koski vain sanojen perusmuotoja. Uusi formulointi (1) on tarkoitettu kattamaan kaikki puhunnokset, redusoituneetkin. KS mainitsee itse vastaesimerkit *en* ja *on*, jotka redusoituneina voivat reaalistua ilman loppukonsonanttia, jolloin niihin KS:n mukaan liittyy pakollinen sananalkuinen glottaaliklusiili. Täten toteutuisi suomen kielen arveltu minimaalisen puhunnoksen kaksisegmenttisyysvaatimus.

Perusteluna KS viittaa yksilöimättömiin havaintoihinsa. Tämä ei riitä näytöksi, koska väite on ristiriidassa sen kanssa, mitä Terho Itkosen (1964) laajat kenttätutkimukset osoittivat. Itkosen mukaan glottaalinen aluke eri muodoissaan on nimenomaan savolaismurteiden ominaisuus, joka on melkein tuntematon useimmissa muissa murteissa, ja se on erityisen harvinainen puhunnoksen alussa (mts. 254-255). Jos Itkonen onkin väärässä, tai jos kieli on tältä osin muuttunut 40 vuodessa, todistustaakka on Kari Suomella.

Riidoin formuloinnin (1) kanssa KS on äskettäin väittänyt, että glottaaliklusiili ei ollenkaan esiintyisi yksinäiskonsonantin mittaisena (Suomi, Toivanen ja Ylitalo 2006: 184). Jo Itkosen laaja aineisto osoittaa tämän väitteen vääräksi.

LÄHTEET

ITKONEN, TERHO 1964. *Proto-Finnic Final Consonants. Their History in the Finnic Languages with Particular Reference to the Finnish Dialects. I:1. Introduction. The history of -k in Finnish.* Helsinki 1964.

SUOMI, KARI – TOIVANEN, JUHANI – YLITALO, RIIKKA 2006: *Fonetiikan ja suomen äänneopin perusteet.* – Tampere: Gaudeamus.